(84)

Didaktikast.

V kl.

L. Hallop.

EESTI PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUUSEUM
FOND K 2286

A 2648

PEM 2286
V 371 075

64-116-5

Sisu. Lhk.

1. Töövõtete kasvatus üldõpetuses ... 3.
2. Aine valik ja korraldus ühes psühholoogilise põhjendusega ... 4-5
3. I õppeaasta koduloo töökava ... 6-7
4. Milline tähtsus on vaatlusel üldõpetuses ... 7-8
5. Millised vaatlikkuse abinõud teenivad vaatlust. 8-9
6. Millega erineb lapse vaatlus täiskasvanu omast ... 9-10
7. Vaatlustöö tegelik korraldus ... 10-11
8. Nõudeid pildi kohta ... 11-13
9. Tähtsamaid nõudeid õppekäigu kohta ... 13-15

A 2648

PEM 2286
V 371.075

10. Käsitlus väljendus üldõpetuses ja selle metoodilisi põhiküsimusi . . . 16-20
11. Emakeel üldõpetuses 20-22
12. Ettevalmistusi kaardi lugemiseks. 23
13. III klassi koduloo töökava . . 24-27
14. Algkooli 1. ja 2. klassi tunnikava . . 28
15. Algkooli 3. ja 4. klassi tunnikava . . 28.

Töövõtete rakendus üldõpetuses.

5. XI 29.

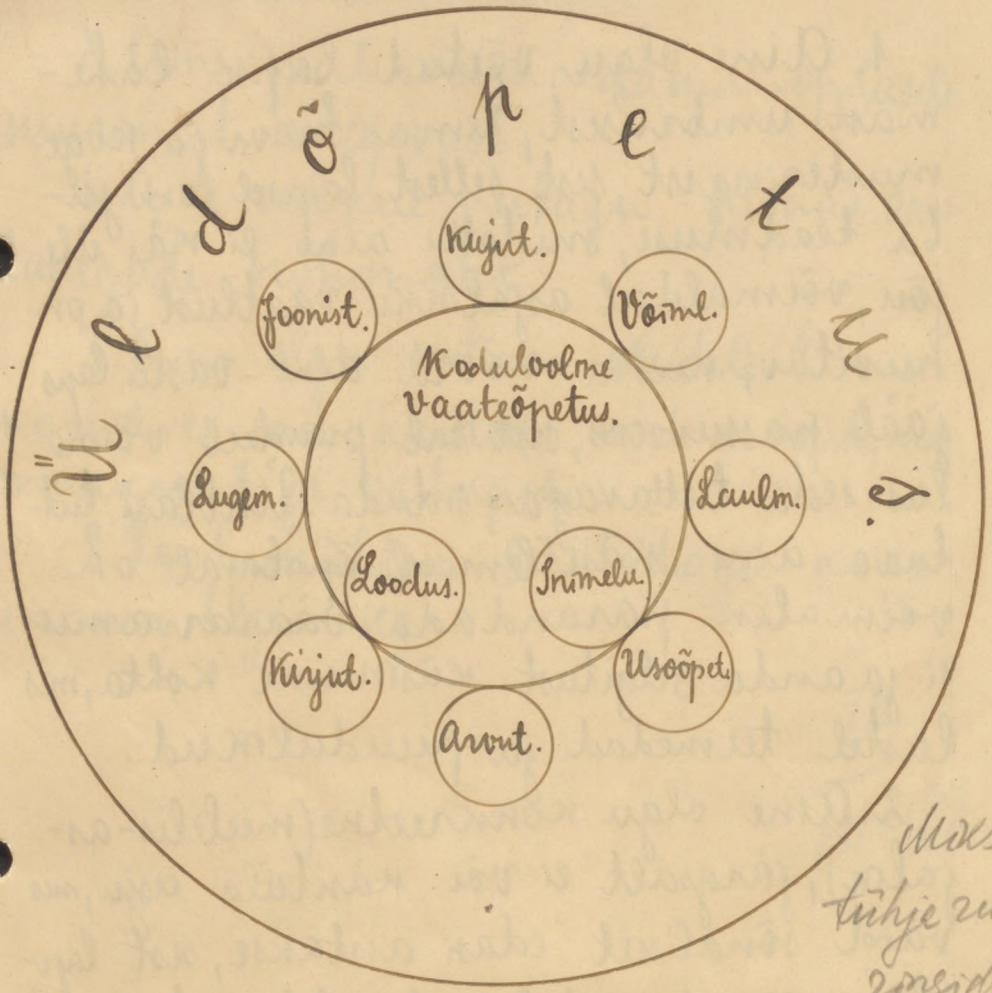

Mões nüpalja tühje ruumi arete ringidetaga?

A.

Aine valik ja korraldus ühes psühholoogilise põhjendusega.

1. Aine olgu võetud lapse lähemast ümbrusest, tema huvi- ja kogemusteringist, sest sellest lapsel on juba teadmusi, mistõttu aine ei käi üle jõu, võimaldab asjalikku vaatlust ja on huvitav, kuna võõra aine vastu laps jääb passiivseks, sest tal puudub võimalus seda tuttavaga siduda. Uhtlasi tuttava aine käsitlemisel õpetajal on võimalik parandada väärarvamusi ja anda selgitust küsimuste kohta, mis lastel tekivad ja puudulikud.

2. Aine olgu konkreetne (meelelis-asjalik), järgsalt ei või käsitella asju, mis vaid sõnaliselt edasi antakse, sest lapsel ses eas puudub veel abstraktsiooni võime.

3. Konkreetseist aineist valitagu liikuvad, sest laps huvitab liikuvus, ja huvi on töö edukuse põhitegur.

4. Aine peab võimaldama õpilasele suurimat iseteguvust.

6. Aine valikul peetagu silmas aastaaegade põhimõtet.

7. Aine olgu kohane oludele. Linnakoolid ei saa käsitella neid aineid, mis maakoolid ja vastupidi.

8. Loodusnähtusi käsitelgagu koos inimese tegevusega.

27
13.XII 29

7. XI 29.

I õppeaasta koduloo töökava.

1. September. Õu laste mängu- ja teotsemiskohana. Aed lindudega, lilledega, marjadega, viljapuudega ja aedviljaga. Laste töömud väljas. Õppekäike. Laste kodused mängud. Tööd aias sügisel.

2. Oktober. Perekonna liikmed, nende tööd ja talitused; puhtus ja mugavus kodus. Tee kodust kooli. Kuidas pean ennast üleval kooliteel. Kooli elu ja kord; puhtus klassis.

3. November. Juhulisi sündmusi laste elus kodus ja koolis. Kurvad päevad koolielus. Miks jäävad lapsed haigeks? Vanemate armastus laste vastu ja nende hoolitsemine laste tervise eest. Mardisandid. Kuidas hoian puhtad oma käed, rõivad, asjad.

4. Detsember. Rõõmsad ja kurvad päevad koolis ja kodus. Tänav tema kinju elu ja liikumisega; kaupluste ja äride vaateaknad. Jõulud.

13.XI 29

Milline tähtsus on vaatlusel üldõpetuses? 11. XI 29.

1. Vaatlus teritab meeli (kuulmine, haistmine jt.)
2. Arendab tähelepanu.
3. Arendab vaatlusvõimet ja rikastab fantaasiat.
4. Suurendab mälu sisu.
5. Ergutab ja arendab mere mõttetegevust (analüüs, võrdlus, assotsiatsioon jt).

6. Arendab meie tundeid (eriti esteetilisi).

7. Arendab tahet (objekti vaatlemisel tekib tihti tahtmus seda omale saada).

8. Vaatlustöö on esimene ja tähtsaim aine õpetuses üldse. Ta annab suuri võimalusi ja rikkalikke aineid väljenduseks (jutustamine, joonistamine jt.)

9. Vaatlus on meie välisilma tunnetuse alus.

Millised vaatlikkuse abinõud teenivad vaatlust?

1. Loomulikud vaatlusobjektid:

a) vabas looduses nende loomulikus asendis,

b) samad objektid eraldatud nen-

de loomulikust asupaigast (mullast kistud taim, klassitoodud jänes jt).

2. Kunstlikud vaatlusobjektid:

a) loomulikud asjad prepareeritult (kopis, taime- ja putukaterkogud);

b) loomuliku asja skematiseeritud ja vähendatud kujutised (mudelid).

d) pildid, tabelid jt.

Millega erineb lapse vaatlus täiskasvanu omast?

12. XI 29.

Täiskasvanu saab alul vaadelaast objektist üldmulje, misjärgi vaatlus toimub üksikute vaatepunktide järgi. Mida arenenum inimene, seda vähem on tal vaatepunkte. Lapsel puuduvad vaatepunktid. Tema vaatlus kan-

nab enam juhuslikku laadi. Laps vaatleb eseme üksikuid silmatorkavaid omadusi. Aga sellegipärast laps saab vaadeldavast esemest tervikulise kujutluse. Tühjad kohad täidab temal rikkalik fantaasia.

14.XI 29.

Vaatlustöö tegelik korraldus.

1. Vaadeldav objekt olgu nähtav kogu klassile.

2. Vaadeldavat esit tuleb võimaldada igakülgselt tajuda (kombata, haista, maitsta).

3. Kui võimalik, tuleb ka käsitledavat eset mõõta ja kaaluda.

4. Vaatlus rakendagu töhe ka fantaasia — kujuteldagu esit igasugusein olukorris.

5. Vaatlusel valitsegu kindel kord.

6. Vaatlusel võimaldatagu õpilasele isetegevust.

7. Õpetaja hoidugu asjatuist küsimusist, mis segavad vaatlust.

8. Vaatlustöö olgu tihedas seoses läbivõetuga.

9. Õpilased imiteerivad vaatlusel loomade ja lindude liigutsi ja hääli.

10. Lapsed personifitseerivad kõiki vaatlusobjekte (ka elutuid).

Nõudeid pildi kohta.

1. Pildi tegelaste silmatorkavad omadused olgu karrikeeritud: see suurendab pildi selgust.

2. Pildi kontuurid olgu selged ja tugevad.

3. Pilt olgu võimalikult vaba kõrvalisist esemeist, mis kõlustavad vaatleja – lapse – tähelepanu.

4. Värvid olgu heledad ja üht laad (varjunditeta).

5. Pilt andku edasi loomist (sisaldagu palju liikumishetki).

Pildi paratamatud puudused.

1. Puudub elu ja liikumine, – esineb vaid üks tardunud moment.

2. Pildi tajumisel saab vaid kasutada nägemismeelt.

3. Esemed harilikult esinevad vähendatud kujul – laps ei saa kujutlust objekti loomulikust suurusest.

4. Pilt on tasapinnaline; perspektiiv segab ruumi tajumist.

Tähtsamaid nõudeid õppekäigu kohta.

19.XI 29.

I Ettevalmistus.

1. Õpetaja määrab õppekäigu sihi.
2. Algklasses ei nõuta õpilaselt õppekäiguks mingit erilist varustust ega ettevalmistust.
3. Aga õpetajal olgu täpne kava õppekäigu jaoks ühes tarviliste abinõudega.

H. Vanemais klasses varustavad ka õpilased mõningate abinõudega, kusjuures igalühel on kindel ülesanne.

II Läbiviimine: a) väline külg.

1. Õppekäik tuleb korraldada ilusa ilmaga.
2. Sügisel ja kevadel korraldatakse õppekäike loodusesse, talvel, mil ilmasti-

kuulud õppekäiku loodusesse ei võimalda, külastatakse asutisi ja ettevõtteid.

3. Algklasses õppekäik piirdugu vaid kahe õppetunniga, kusjuures vaatlusele ärgu pühendatagu üle poole tunni. Vanemad klassid külastavad muidugi kaugemaid kohti. Sel puhul kestab õppekäik muidugi kauem. Samuti on ka vaatlusaeg pikem (1,5 tundi).

4. Üldse õppekäik kandku enam jalutuskäigu iseloomu.

5. Õppekäigul ei tarvitse valitseda sõjaväeline kord. Kuid sellegipärast tuleb asulates (eriti linnas) liikuda korralikult ning, et hoiduda õnnetusist. Samuti tuleb tööstusettevõtteis kindlat korda pidada (sama põhjendus).

b) Seesmine külg.

1. Õppekäik võimaldagu isetegevust. Opetaja ärgu seletagu ega näidaku seda, mida õpilased ise suudavad.

2. Õppekäik võimaldagu tööd lapse kõigile meelile.

3. Õpetaja äratagu lastes küsimustungi.

Jäbitöötamine.

1. Õpilased jutustavad oma mälestusi ja tähelepanekuid.

2. Kirjust nähtust ja kuuldust valmistatakse süstemaatne kokkuvõte.

3. Õppekäigult saadud muljed peavad olema aluseks järgnevale õppetöö le.

Lk
30.XI.29

26.XI 29.

Käeline väljendus üldõpetuses ja selle metoodilisi põhinõusimusi.

I Psühholoogiline külg.

1. Käeline väljendus: 1) rahuldab suurel määral lastele omast tegevustungi (eriti voolimine),

2) aitab kaasa selgete kujutluste loomiseks,

3) arendab vaatlusvõimet,

4) toob lisa sõnalisele väljendusele,

5) arendab kujutamisoskust.

Voolimine on psühholoogiliselt kõige lähem lapsele: siin ta saab objekte kujutada loomulikus asendis, nii nagu need esinevad looduses.

Paberilõiked on samm abstraktsioonile: siin saab kujutada asju vaid pinnaliselt, kusjuures on antud pind, tuleb ainult teha piirjoon.

Joonistamine on veel abstraktsem: siin tuleb määrata piirjoon ja teha pind.

Psühholoogilisest seisukohast väljamines tuleksi algkoolis tarvitada käelise väljendusena voolimist, kus laps saab esemeid edasi anda kolmes dimensioonis-ruumiliselt. Kuid tehniliste paremuste tõttu joonistamine on omandanud peaaegu monopoliisti seisukorra algkoolis, tõrjudes tahaplaanile voolimise ja paberilõiked.

II Ainevalik.

Algkoolis (eriti algklasses) käeline väljendus teenib üldõpetust, seepärast

teda tuleb tarvitada päevateemiga kooskõlas. Käsitlusi olevast teemist olenevalt tuleb tarvitada:

1) voolimiseks massiivseid esemeid, millised iseloomustab kolm dimensiooni,

2) paberilõigeteks lihtsate kontuuridega esemeid, mis iseloomustavad pinnaliselt,

3) joonistamiseks igat eset.

III Tehniline külg.

1. Materjal: 1) voolimiseks – sitke savi,
2) paberilõigeteks – igasugune paber (ilusam mitmekihiline läikpaber),
3) joonistamiseks – hariliku joonistuspaber.

2. Tööriistad: 1) voolimisel käsi ja voolimiskepike,

2) paberilõigete puhul väikesemad

ümarguste otsadega käärid, lõmmismrahendid ja nuga,

3) joonistamisel värvid, pintsel, plüüats.

3. Tööde tehniline läbiviimine.

1) Voolimisel võib tarvitada alusena õnnolitelkki, puust lauakest või hädakorral ka ajalehe paberit. Pärast voolimist tulevad käed pesta.

2) Paberilõigete puhul ei ole soovitav tõmmata abi kontuure.

3) Kõigi tööde puhul tuleb hoida puhtust, samuti tuleb hoiduda kooli mõõbli määrimisest.

4) Savitööde juures õpetaja annab õpilase kindla tüki savi, paberitööde puhul — paberit.

4. Tööde kasutamine.

1) Kõiki voolimistöid ei ole mõtet

alal hoida. Enamik neist ründab tagasi savikasti, kuna arnult õnnestunumad tööd hoitakse alal ja lakeeritakse.

2) Paberitööd ei nõua palju ruumi. Ühise teemaga tööd kleebitakse üldisele alusele, millisel kujul neid saab hästi kasutada seinale riputamiseks tuna vaatamiseks. Pärast võib need alalhoidmiseks kokku rullida. Samuti saab paberitöid pärast kasutada muuks otstarbeks.

Emakeel üldõpetuses.

1. Keeleõpetuse käsitus enne ja nüüd.
2. Keeleõpetuse side kodukoolise vaateõpetusega.
3. Vaatluse kasutamine keeleõpetuses.
4. Vaateõpetuse tähtsus: a) sõnade ja mõistete selgitamisel,
   b) sõnavara rikastamisel.

5. Lapse kõneoskuse ravimine:
a) lapse keeleoskus koolitulekul,
b) nõue õpetaja keele kohta,
d) vaba õppejutt lapse kõneoskuse arendamise abinõuna.

6. Lastel lastagu kõnelda vabalt, nii nagu 2.XII 29,
ad nämud ja tunnud.

7. Olgu lubatav murdekeel, žargoon, lapsekeel.

8. Parandustega oldagu tagasihoidlik.

9. Parandustel kasutatagu kaasõpilaste abi.

10. Välisekirjutuse kandku kõne vaba vormi (voib ka puududa).

11. Kõneoskuse arendamiseks pole tarvis erilisi harjutamismomente: see on võimalik igas olukorras, kus midagi näha või kuulda.

12. Vaba õppejutu koht üldõpetuses.

13. Lugemise ja koduloolise vaatluse suhe: a) esimesel õppeaastal,
b) teisel ja kolmandal õppeaastal.
14. Lugemise loomulik õppimine:
a) looduse, loomade ja inimese hääle imiteerimine (foneetilised harjutused),
b) häälikute märkimine (kirjatähed).
15. Lugemisaine valiku alused.
16. Mere lugemikkude puudusi.
17. Reaalsisuga aine vajadus.
18. Lugemise koht üldõpetuses.
3.XII 29. 19. Kirjalikkude harjutuste ja koduloolise vaatluse suhe.
20. Kirjandid: a) vana raada,
b) praegune „ .
21. Kirjandite liigid:
a) kollektiivne,
b) iseseisev.
22. Kollektiivse ja iseseisva kirjatöö koht algkoolis.

Ettevalmistusi kaardi lugemiseks.

12. XII 29.

1. Ilmakaarte tundmaõppimine (alul päikese järgi, pärast kompassi abil).

2. Ettevalmistusi kaardi joonistamiseks:

a) kujutused liivakastes (esmene samm kaardi lugemiseks ja tema valmistamiseks). Täpset mõõtkava pole tarvis.

b) Pilt-plaan – plaani joonistamine pildina (värviline).

d) Plaani joonistamine tingmärkidega.

3. Mõõtkava. Suuremaid kaugusi võib mõõta sammudega, vähemaid otsekohe meetrites. Alul võetagu harjutuseks väikesemaid alasid – klass, koolimaa jne.

16.XII29.

III õppeaasta koduloo tööraava.

1. September. Vaatlusi looduses sügisel; ilmakaared; päikese päevatee; varju mõõtmine. Ilmavaatlusi: õhuvoojuse käik, pilvitus, sademed, tuul. Õppekäike. Kodukoha pinnaehitise tundmaõppimine: mida võib näha mäekünkalt? kuidas voolab vesi ojas, jões? Sissejuhatusena kaardilugemisele pöitlik koolimaa plaan silma järgi.

2. Oktober. Kohalikke muinasjutte jõgede ja järvede ning mägede tekkimisest. Kuidas kasutame maapinda: põld, heinamaa, karjamaa, mets, soo. Vaatlusi taevavõlvil: kuunähted; üldtuntud tähtkujud: Vanker, Põhjanael, Koot ja Reha; muinasjutte neist. Jutustusi laste elust ja tähelepanekuist.

3. November. Ühiskondliku elu korraldustest kodukohas: liiklemis- ja läbikäimisabinõud; kuidas reisime maanteel, laevaga,

autoga. Hoolitsemine rahva tervise eest: arstid, apteek, haigemaja. Jutustusi laste elamuste ja tähelepanekute põhjal noorte ja täiskasvanute tööst, kus väljendub meelekindlus, leplik meel jne.

4. detsember. Kuidas kasutame posti, telefoni, telegraafi. Mida loeme ajalehest. Jõulud; vanarahva kommetest nende puhul.

5. jaanuar. Tööst omavalitsus-asutistes: valla, alevi- või linnavalitsus; maavalitsus. Mõistkem ajaviite võimalustest: teater, kino. Jutustusi laste omade tähelepanekute põhjal noorte ja täiskasvanute tööst, kus väljendub tänulikkus, ühistunne jne.

6. veebruar. Haridustööst: koolid, raamatukogud, seltsid, ühisettevõtted, noorte

lootusringid. Vabaduspüha ja olude järgi kohaliku vabastamispäeva pühitsemine. Hoolitsemine rahva tervise eest: arstid apteek, haiglmaja. Laste jutustusi minnevast elust ja tegevusest, kus väljendub lugupidamine teistest, valmisolek aidata ligimest jne.

7. Märts. Laulupäev. Kohalikke mälestusi möödunud aegade elust. Kalendri tähtsamine. Pöörpäevad kalendris ja looduses. Klassi, koolimaja ja koolitöö ligikaudse plaani valmistamine vähendatud mõõtkavas.

8. April. Vaatlusi taevavõlvil: kuunähted; üldtuntud tähtkujud: Vanker, Põhjanael, Kost ja Reha; mälestusi nendest. Mürapühad; vanarahva kommetest nende puhul.

jutustusi laste tähelepanekute põhjal noorte ja täiskasvanute tööst, mis väljendub meleeridlus, leplik meel jne.

9. Mai. Vaatlusi looduses. Õppekäike Kodukoha piirnachitise tundmaõppimine: mida võib näha maeränkalt? kuidas voolab vesi ojas, jões? Kuidas kasutame maapinda? põld, heinamaa, karjamaa, mets, soo. Mida saame kodukoha maapõuest: kruusa,- liivaaugul või paemurrus; lubjaahi; telliskivi-tehases. Põllukivi prügitus-ja ehitusmaterjalina.

Algkooli 1. ja 2. klassi tunnikava.

Esmasp.	Teisip.	Kesknd.	Neljap.	Reede.	Laup.
Kodulugu	Matem.	Kodulugu	Matem.	Kodulugu	Emakeel
Emakeel	Emakeel	Emakeel	Emakeel	Emakeel	Emakeel
Matemaat.	Joonistam.	Emakeel	Laul-mäng	Matem.	Matem.
Mäng-laul.	Laul-mäng	Laul-mäng	Tööõpetus	Laul-mäng	Tööõpetus
...	Usuõpetus	Usuõpetus	...	...	...

Laul-mäng - 2 t.

Algkooli 3. ja 4. klassi tunnikava.

Esmasp.	Teisip.	Kesknd.	Neljap.	Reede	Laup.
3.kl. ... / 4.kl. Loodusl.	Matem.	Emakeel	3.kl. ... / 4. kl. ajalug.	Emakeel	Matem.
Kodulug.	Emakeel	Matemaat	Emakeel	Emakeel.	3. kl. Emak. / 4. kl. Ajalug.
Matem.	3.kl. Kodul. / 4.kl. Loodusõp.	3. kl. Kodul. / 4.kl. Maatead.	Emakeel	3.kl. Matem / 4.kl. Loodusl	3. kl. Kodul. / 4. kl. Maatead.
Emakeel.	Tööõpetus	Võõrkeel.	Matem.	Võõrkeel.	Usuõpet.
Laulmine	Tööõpetus	Joonistam.	Laulmine	Usuõpetus	Joonistam.
...	...	...	...	...	...

30